

Marmara Rum Erkek Okulu (Kyriakidia)

Emre Kishalı, Mustafa Akçaöz, Ioannis Papachristou

Marmara ilçesi, Merkez Mahallesi	İnşa dönemi / yılı: 21 Ağustos 1910
	Mevcut durumu: Kullanılıyor
GPS: 40°35'11.9''K 27°33'30.4''D	Mülkiyet durumu: Maliye Hazinesi
Tescil tarihi ve numarası: GEEAYK 20.12.1975 – 8791, TKTVYK 27.02.1987 – 3045, Bursa KTVKBK 15.01.1996 – 4904	

Tarihçe

1889 Salnamesi'ne göre Marmara karyesinde 515 erkek öğrenci olduğu kaydedilmiştir. Toplamda dokuz okul bulunduğu yazılan Marmara'da günümüze ulaşan az sayıdaki okuldan biri olan Rum Erkek Okulu 1908-1910 yılları arasında tamamlanıp hizmete açılmıştır (Lev. IV.11). Binayı yaptıran Nikolaos Kyriakidis zengin bir armatördür ve I. Dünya Savaşı yıllarına kadar okulun her türlü masrafını karşılamıştır (Lev. IV.12).

Enön tarafından binanın eski bir manastırın üzerine inşa edildiği belirtilmektedir (Enön 2003, 79) fakat bu savı destekleyen başka bir kaynak mevcut değildir.

Binanın mimarı Konstantinopolis'ten getirilen Dimitrios Karagiannakis'tir (Δημήτριος Καραγιαννάκης). Cephede mimarın adının yazılı olduğu mermer konsol halen durmaktadır. Ayrıca binanın duvarlarındaki granit



Fig. 1: Güney cephesi

bloklardan bazılarında mimarın adıyla soyadının baş harfleri olan Δ ve K harfleri işlenmiştir. Ayrıca ön cephede mermer arşitrav yüzeyindeki Yunanca yazıt da halen görülebilmektedir: ‘KTHMA ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ 1910 ,απι’; anlamı: ‘Yunan Ortodoks Topluluğunun Mülkiyetidir 1910’ (Papachristou 2019a, 162).

15 Temmuz 1911’de İstanbul’da yayınlanan, Kyriakidia Okulları Yönetmeliği’nin 3. Maddesine göre okul dört ilköğretim sınıfı, üç Yunanca sınıfı ve bir anaokulundan oluşmaktadır. Ayrıca 6. Maddeye göre Türkçe, İngilizce ve Fransızca dillerinin öğretilmesi öngörülmektedir (*Kanonismos*, §3, §6).

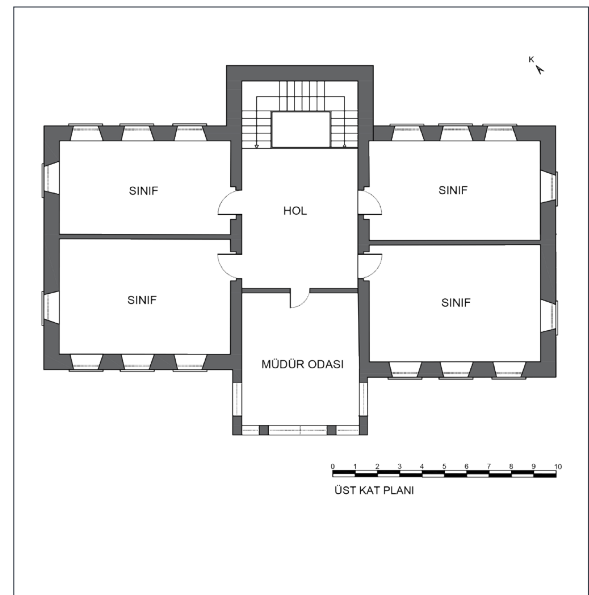
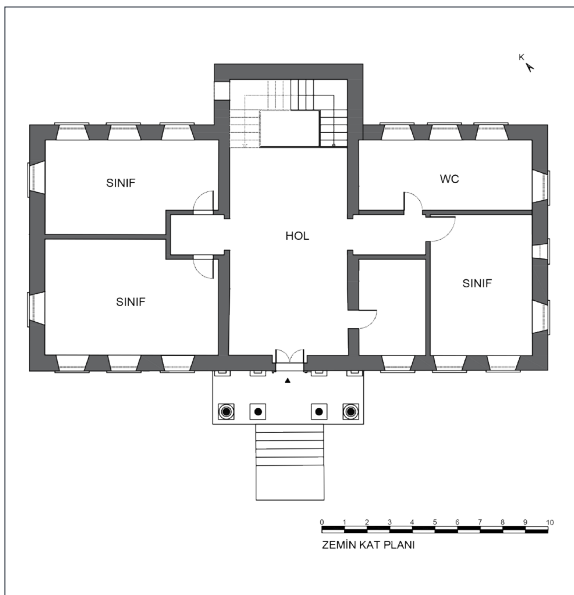
Okulun açılışı, ilk müdürü Spyridon Nestoridis tarafından Marmara’nın gördüğü en göz alıcı ve büyüleyici olay olarak tanımlanmaktadır. 21 Ağustos 1910’da gerçekleşen açılışa konuşma yapmak üzere katılanlar arasında armatör Nikolaos Kyriakidis, okul müdürü Spyridon Nestoridis, Başpiskopos Sofronios, Marmara Kaymakamı Abdul Hadi Efendi, öğretmen İsmail Hakkı Efendi, Ekinlik Adası doktoru Ioannis Anagnostidis ve Gündoğdu köyü okul müdürü Dimitris Pavlidis vardır. Aynı zamanda İstanbul ve Amerika’dan “Marmaralı Yunanlar Derneği ve Kardeşliği” temsilcileri de açılışa katılmışlardır (Papachristou 2019a, 59). Kyriakidia’nın açılışını anmak için Spyridon Nestoridis mermer bir kitabe hazırlatmıştır. Söz konusu mermer kitabe bugün hâlâ iç mekanda ana girişin hemen yanında durmaktadır.

Mübadeleden sonra ilkokul olarak kullanılan bina 1935 depreminden sonra onarım görmüştür. 1936-1938 arasında Balıkcılık Okulu olarak kullanılmış, sonra yeniden ilkokul yapılmıştır. Orijinal tahta zemini 1977 yangınında tahrip olmuştur. 1982’den sonra lise olarak hizmet veren bina günümüzde Halk Eğitim Merkezi olarak hizmet vermektedir.

Mimari

Ayrık nizam olarak inşa edilen binanın Okul Caddesi’ne bakan güney cephesinde yeşillendirilmiş bir bahçe ve tek kollu merdivenle ulaşılan yüksek kotlu ana giriş kapısı bulunmaktadır (Fig. 1). Kuzeyinde ise prefabrik bir yapı ve günümüzde otopark olarak kullanılan yüksek kotlu bir avlu konumlanır (Fig. 2). Söz konusu avlunun alt kotunda kuzey yönlü kütsel çıkma yapan profilin batı bölümünden binaya ikinci bir giriş sağlanmaktadır.

2324 m²lik parselde okul, yaklaşık 275 m² oturma alanına sahip, doğu-batı doğrultusunda uzanan, bodrum, zemin ve birinci kata sahip anıtsal bir yapıdır (dış ölçüler yaklaşık 23x12 m). Güney cephesinde yapının bodrum katı okunabilmektedir (Fig. 1). Kuzey cephesinden sadece zemin ve birinci katı olduğu algılanmaktadır (Fig. 2). Dikdörtgen biçimindeki yapının merkezinde bulunan giriş bölümleri ana kütlede dışarı taşırılarak haç planlı inşa edilmiştir. Dört kolun dış köşeleri granit bloklarla vurgulanmıştır. Güneye bakan ana girişin bulunduğu



bölümde yapının birinci katı ana küttleden 220 cm, kuzey yönden girişı sağlayan bölüm ise ana küttleden yaklaşık 190 cm dışarı taşırlmıştır.

Ana giriş olan güney cephe bilinçli olarak daha gösterişli inşa edilmiş ve buna uygun öğelerle süslenmiştir (Fig. 1). Bu yönde bulunan bahçede; önce sekiz basamak çıkılarak ara sahanlığa ve sonra beş basamak ile zemin kat giriş sahanlığına ulaşılmaktadır. Giriş sahanlığının üstünde, simetri ekseninin merkezinde birinci kat çıkma yapmaktadır. Güney cephe çıkması İyonik başlıklar ile süslenmiş dört adet sütun ile taşınmaktadır (Fig. 3). Bu sütunlar ve gerilerinde, zemin kat cephesindeki Dorik benzeri başlıklı pilasterler ile çift sıra taşıyıcı sistemi oluşturmaktadır. Sütun başlıkları üstünde Kryakidia yazısının ve mimarın adının yer aldığı arşitrav vardır. Zeminde çıkmayı taşıyan sütunlar, birinci katta aynı üslupta devam etmektedir. İyonik başlıkları olan pilasterler, onların arasında bulunan pencereler ve bu düzenlemenin üzerine oturan mermer bloklar halindeki arşitrav, güney cephenin birinci kat düzenlemesine ait yapı elemanlarıdır.

Saçaklık öğeleri ise güney cephede, her iki köşede ve merkezde akroterlere sahip üçgen bir alınlık ve binanın üst örtüsü niteliğindeki Marsilya kiremidi ile örtülmüş ahşap kırma çatıdır. Akroterlerin, lotus çiçeği ile palmetin birleşmesinden oluşan bir bezeme olan *anthemion*'larla süslendiği göze çarpmaktadır. *Anthemion*'lar merkezde tam, her iki köşede ise yarım motifler olarak düzenlenmişlerdir.

Yaklaşık 23 m uzunlukta olan güney cephesinde, giriş bölümü dışındaki duvarlar sıvasız, derzli moloz taş örgüye sahiptir (Fig.1). Giriş bölümü cephesinde (giriş kapısının iki yanı) taş taklidi sıva kullanılmıştır. Giriş kapısı kemerli ve iki kanatlıdır. Zemin ve birinci katta girişin doğu ve batısında, her katta üçer adet olmak üzere toplam altışar adet yuvarlak kemerli pencereler bulunmaktadır. Pencereler ve kapı kemerleri kilit taşı süslemeleri ile vurgulanmıştır. Profilli kat ve çatı silmeleri ise okul yapısının diğer süslemeleri arasında yer almaktadır. Güney cephesi bodrum katın doğu tarafında herhangi bir açıklık yer almazken, batı bölümünde iki adet küçük dikdörtgen açıklık dikkat çekmektedir.



Fig. 2: Kuzey cephesi

Yapının kuzey cephesi incelendiğinde, tüm duvarlar sıvalıdır ve dikdörtgen kütleden çıkan orta bölümde yapının ikinci bir girişi yer almaktadır (Fig. 2). Söz konusu çıkma, güney bölümdeki giriş sahanlığı ve üstünü örten birinci kat çıkmasından farklı olarak zemin ve birinci katta sürekli olarak devam etmektedir. Bu bölümde yapının düşey sirkülasyonunu sağlayan merdiven yer almaktadır. Orta bölümü oluşturan bölümde birinci katta üstü kemerli bir açıklık bulunurken, bu bölümün doğu ve batısında her katta üçer tane olmak üzere toplam altı adet yuvarlak kemerli pencere yer almaktadır.

Doğu ve batı cephelerinde ise yine derzli moloz taş örgüsü görülmektedir. Zemin ve birinci katta ikişer adet olmak üzere dört adet kemerli pencere yer almaktadır. Ayrıca, doğu cephesi zemin katta kemerli iki pencerenin arasında dikdörtgen bir pencere görülmektedir. Yapının bodrum katına batı cepheden, güney bölüme yakın üstü kemerli bir kapıdan girilmektedir.

Alan çalışmasında, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nden alınan zemin kat ve birinci kat planı çizimleri ile incelemeler yapılmıştır. Özgün plan düzeninin 1978 yangını ile kısmen değiştiği anlaşılmaktadır. Mevcut durumda girişten geniş bir hole geçilmektedir. Holün doğusu ve batısında okulun sınıfları ve idari personele ait odalar yer almaktadır. Karşıda üç kollu merdivenin olduğu mekânın doğusunda iki adet açıklık bulunmaktadır. Bunlardan girişe yakın olan açıklık doğrudan hizmetli odasına açılmaktadır. Diğerinden ise küçük bir antreye geçilmektedir ve burada müdür yardımcısı odası ile arşiv odası yer almaktadır. Batıda bulunan açıklıktan yine küçük bir antreye geçilmektedir. Burada ise karşılıklı olarak konumlanmış iki sınıf bulunmaktadır. Kuzey bölümüne yakın açıklıktan, yukarıda belirtilen ikinci girişe ve oradan arka bahçeye geçilmektedir. Üç kollu iki sahanlıklı merdiven ile ulaşılan birinci kat holünün doğu ve batısında ise ikişer tane olmak üzere toplam dört sınıf yer almaktadır. Güney cephesinden kapalı çıkma olarak gözüken ve merdivenin karşısında yer alan mekân ise günümüzde müdür odası olarak kullanılmaktadır.

Yapı inşasında genel itibarıyla moloz taş yığma ve betonarme teknik göze çarpar.



Fig. 3: Sütun başlıkları bağlantı detayı

Bodrum, zemin ve birinci kat güney, doğu, batı cephelerinde bu yapı tekniği okunmaktadır. Merdiven ve döşemeler betonarme sistem ile sonradan müdahale görmüştür. Alanda, Halk Eğitim Merkezi bünyesinde çalışan/çalışmış idareci ve öğretmenler ile yapılan sözlü çalışmalarda yapının yangın geçirdiği ve özgün iç döşemenin ahşap olduğu aktarılmıştır. Merdivenin bulunduğu alanda betonarme kolon ve kiriş yapı elemanlarının bulunması bu durumu doğrulamaktadır.

Alan çalışması esnasında bodrum kat incelenmiş olup duvar kalınlığı yaklaşık 90 cm olarak tespit edilmiştir. Bodrum kat mekânından, zemin kat döşemenin betonarme olduğu görülmektedir. Kapı açıklığının üstünü örten kemerli eğri ise tuğladır ve ölçüleri 25~30x3 cm'dir.

Güney cephede kapalı çıkmayı taşıyan giriş sahanlığındaki İonik başlıklı sütunlar ve cepheyle bütünleşik olan Dorik benzeri başlıklı pilasterler çelik putreller ile birbirine bağlanmıştır (Fig. 3). Aynı zamanda birinci kat kapalı çıkmasının döşeme taşıyıcısı desteklenmiştir. Sütun başlıklarını birbirine bağlayan çift sıra dolu kesit profillerin



Fig. 4: Bozulmalar

genişliği 8~9 cm'dir. Yapıda son dönem onarımlarına ait PVC doğramaları pencere açıklıklarında görmek mümkündür.

Güncel Durum

Yapının Halk Eğitim Merkezi olarak, özgün işlevine yakın bir kullanımda olması olumlu bir durum olarak nitelendirilebilir. Mimari mirasın korunması ve sürekliliğinde, yapının kullanım değerinin olması önemli bir husustur. Ayrıca, dışardan gözlem yoluyla yapılan çalışmada kritik bir yapısal hasara rastlanmamıştır. Böylece yapının strüktürel bir hasarının olmadığı ifade edilebilir.

Öte yandan, son dönem müdahalelerinin tarihi yapıda oluşturduğu birtakım hasarlar dışardan gözlemlenebilmektedir. Pencere-lerin PVC ile kapatılması, taş yığma yapı ile kullanılan betonarme yapı elemanları, çimento bazlı iç duvar harç-sıvanın kullanılması ve yanlış detay uygulamaları gibi nedenler, yapıda nemden kaynaklanan bozulmalara sebep olmuştur. İç yüzeyde nem nedeniyle ortaya çıkan sıva bozulmaları gözlemlenmiştir. Merdivenkovasının bulunduğu kuzey duvarı, müdür yardımcısı odasının batı duvarı, görevli odası, birinci katta

kuzeye bakan sınıfların duvarlarında yer yer küflenme, kararmalar ve lekeler görülmektedir. Yüksek nem nedeniyle oluşan rutubetli görüntüde iç yüzeyde yamalı bozulmalar olmuştur (Fig. 4). Yapının malzeme dayanımına zarar vereceği gibi içinde yaşayan kullanıcıların da sağlığını etkileyecek bu durum, özellikle kullanım değeri olan bu yapıda önemli bir risk teşkil etmektedir.

Risk Değerlendirmesi ve Öneriler

Yapı içinde beton döşemenin oturduğu yığma duvarlar tekrar incelenmelidir. Çimento esaslı malzemenin hem yapısal hem de kimyasal etkisinin özgün yapı elemanında bir bozulmaya (tuzlanma, malzeme dayanımında düşme vb.) neden olduğu açıktır. Bu yüzden gerekli bakım onarım işlemi yapılmalıdır. Yapıya sonradan eklenen betonarme eklerin yapısal anlamda bir risk teşkil ettiğini de ifade etmek gerekmektedir. Yapının özgün halinde inşa edilen ahşap döşemeler kaldırılarak yerine yapılan betonarme döşemeler, yapıya ek yük getirmektedir. Taş yığma yapının betonarme döşeme ile olan davranışı deprem bölgesi olan Marmara Adası özelinde detaylı olarak incelenmelidir.